

теорії та проводити дослідження. Тому використання інструментів штучного інтелекту, такого як GhatGPT, може бути корисним для швидкої обробки та аналізу даних, але він не замінить процесу наукового дослідження, яке має бути здійснено фахівцями у відповідній сфері знань. Важливо зазначити, що наукова робота не обмежується написанням тексту. Вона також включає в себе проведення експериментів, аналіз даних та формулювання висновків, для чого необхідний саме підхід людини.

Таким чином, можна сказати, що хоча штучний інтелект може бути корисним для дослідників та допомагати їм в роботі, проте наразі, на прикладі актуальної безкоштовної версії GhatGPT, штучний інтелект не може повністю замінити людину в написанні наукових робіт.

### **Список використаних джерел**

1. Архіпова С. А. До питання визначення штучного інтелекту. URL: [https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&url=https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/38246/3/GlushkovskiChytannia-2019\\_p7-9.pdf&ved=2ahUKEwi\\_1dTN\\_Pf-AhUJjosKHWc4D1k4ChAWegQIDxAB&usg=AOvVaw1UsD\\_IWN8pDrdIeYFaz\\_Jq](https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&url=https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/38246/3/GlushkovskiChytannia-2019_p7-9.pdf&ved=2ahUKEwi_1dTN_Pf-AhUJjosKHWc4D1k4ChAWegQIDxAB&usg=AOvVaw1UsD_IWN8pDrdIeYFaz_Jq) (дата звернення: 15.05.2023).

*Донченко Дар'я Володимирівна,  
здобувачка першого (бакалаврського) рівня  
вищої освіти за спеціальністю (081) Право  
навчально-наукового інституту № 1  
Національної академії внутрішніх справ  
Науковий керівник:  
Старицька Ольга Олексіївна,  
доцент кафедри теорії держави та права  
Національної академії внутрішніх справ,  
кандидат юридичних наук, доцент*

## **НОРМАТИВНЕ ЗАКРІПЛЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ**

Актуальність дослідження правового статусу військовополонених обумовлена існуванням складних та суперечливих процесів формування статусу вказаних осіб в Україні. В сучасних умовах практичні заходи з реалізації прав, обов'язків, відповідальності військовополонених наразі ускладнені агресією росії проти України, воєнним діями, введенням режиму воєнного стану, а також необхідністю врахування забезпечення прав і свобод військовополонених.

Зокрема, доволі актуальним постає питання щодо визначення понятійно-категоріального апарату, а саме що варто розуміти під дефініцією «військовополонений», оскільки у сучасних реаліях триваю значний дискус щодо цього. Так, наприклад, В.С. Батиргарєєва підкреслює необхідність

визначення статусу громадян України, які перейшли на сторону росії і взяли зброю як військовослужбовці ДНР/ЛНР – чи підпадають вони під правовий статус військовополонених [2, с. 13–14]. Також О. Ю. Дрозд вважає основною проблемою у цій сфері відсутність законодавчого закріплення засадничих елементів правового статусу військовополонених – прав, обов'язків, гарантій захисту [4, с. 62].

Визначення правового статусу військовополонених провадилось із початку історії війн, оскільки обмін військовополоненими – часто єдине, що об'єднує воюючі сторони. Проте міжнародно-правове регулювання цього інституту відбувалось поступово, і одним із перших актів була Женевська конвенція про поліпшення долі поранених на полі бою, прийнята 22 серпня 1864 року. Ця Конвенція була ухвалена на міжнародній конференції, скликаній Федеральною радою Швейцарії відповідно до пропозиції Женевського Комітету Червоного Хреста (на сьогодні це – Міжнародний Комітет Червоного Хреста).

29 липня 1899 року у м. Гаага (Нідерланди) було підписано Конвенцію про закони і звичаї суходільної війни [6], а 18 жовтня 1907 року у тій ж Гаазі – як її нову редакцію – IV Конвенцію про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї [1]. IV Конвенція для держав, які її ратифікували, замінила Конвенцію 1899 року, проте для держав, які не ратифікували IV Конвенцію, лишалась чинною Конвенція 1899 року.

Відтак, у розділі II цієї Конвенції доволі детально зазначено правовий статус військовополонених. Зокрема, визначено, що військовополонені знаходяться під владою уряду сторони противника, а не під владою окремих осіб або підрозділів, які взяли їх у полон. Це було гарантією від свавільних дій окремих військових формувань щодо військовополонених. Також були норми про гуманність поводження із військовополоненими, про захист їх власності (виняток, звичайно, складала зброя), про інтернування (переміщення) тощо. Були також наявні і обов'язки, як частина правового статусу військовополонених – військовополонені були зобов'язані повідомляти справжнє ім'я, чин та деякі інші дані. Гаазька IV Конвенція 1907 року заклала підвалини для прийняття наступного фундаментального акту у сфері правового статусу військовополонених – Женевської конвенції про поводження з військовополоненими, підписаній 12 серпня 1949 року [5], яка із додатковими Протоколами застосовується і на сьогодні. Женевська конвенція у 143 статтях та 5 додатках містить розгорнутий перелік прав, обов'язків, відповідальності та інших елементів правового статусу військовополонених.

До безперечних переваг Женевської конвенції віднесемо те, що вперше на міжнародно-правовому рівні було надано роз'яснення терміну «військовополонені». Зокрема, відповідно до ст. 4 військовополоненими було визначено осіб, які потрапили у полон до супротивника та належать до однієї із категорій, визначених у статті: особовий склад збройних сил сторони конфлікту, члени ополчення, члени добровольчих загонів, як частина збройних сил та інші.

12 серпня 1949 року разом із Женевською конвенцією про поводження з військовополоненими були підписані інші конвенції, які у тій чи іншій мірі визначають окремі елементи правового статусу військовополонених – Конвенція

про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, зі складу збройних сил на морі, яка передбачила, що статусу військовополонених набувають поранені, хворі та особи воюючої сторони, які зазнали корабельної аварії, та які потрапили до рук супротивника [8], та Конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях, яка визначила статус як військовополонених поранених та хворих воюючої сторони, які потрапили під владу супротивника [7].

8 червня 1977 року був прийнятий Додатковий протокол до Женевських конвенцій, яким, поряд і іншим, було конкретизовано статус комбатантів і військовополонених [3]. Що стосується законодавства України, яке регулює правовий статус військовополонених, то варто зазначити, що до початку повномасштабного вторгнення росії статус цих осіб був врегульований недостатньо. Основні норми щодо правового статусу військовополонених були вміщені у Інструкції про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України, затвердженій Наказом Міністерства оборони України від 23 березня 2017 року [10].

Проте вже 24 березня 2022 року був прийнятий Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впорядкування питань, пов'язаних із військовополоненими в особливий період», яким внесено відповідні зміни з метою конкретизації правового статусу військовополонених, врегулювання правових заходів поводження з військовополоненими, зокрема, у особливий період, створення таборів для утримання військовополонених тощо.

Так, на сьогодні правовий статус військовополонених визначено ст. ст. 9 та 13 Закону України «Про оборону України» у редакції від 5 жовтня 2000 року [15], ст. 15-1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 року [16], ч. 4 ст. 1 Закону України «Про Збройні Сили України» у редакції від 5 жовтня 2000 року [14] та у іншому законодавстві. Окремі питання врегульовуються не тільки військовим законодавством, але й іншим – наприклад, ст. 45 Основ законодавства України про охорону здоров'я від 19 листопада 1992 року забороняється проведення науково-дослідних медичних експериментів на військовополонених [9].

Основні елементи правового статусу військовополонених визначені у підзаконних актах. Це, зокрема, Порядок тримання військовополонених, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 5 квітня 2022 року [13], Порядок здійснення заходів щодо поводження з військовополоненими в особливий період, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 17 червня 2022 року [12], Порядок забезпечення речовим майном військовополонених, які тримаються в таборах для тримання військовополонених, дільницях для тримання військовополонених, затверджений наказом Міністерства юстиції України від 30 квітня 2022 року [11] та інші акти. На ці акти зобов'язані спиратися як самі військовополонені, так і суб'єкти всіх інших правовідносин, які мають відношення до військовополонених – суб'єкти, які здійснюють утримання військовополонених, їх годування, передачу інші воюючій стороні тощо. Проте варто зазначити, що багато із яких норм цих актів потребують удосконалення.

Таким чином, на основі проведеного дослідження можемо дійти висновку, що правовий статус військовополонених врегульовано як нормами міжнародного права, так і національного права, однак не у повній мірі відповідає сучасним реаліям існування суспільства.

### Список використаних джерел

1. Конвенція про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї: Положення про закони і звичаї війни на суходолі: Підписана в м. Гаага 18 жовтня 1907 року. *Офіційний вісник України*. 2017. № 2. Ст. 67.
2. Батиргарєєва В. С. Важливість визначення статусу окремих категорій осіб, які беруть участь у збройній агресії проти України. *Актуальні проблеми нормативно-правового визначення статусу військовополонених*: Мат. міжвідом. наук.-практ. конф. (м. Київ, 10 листоп. 2022 р.) / Редкол.: С. С. Чернявський та ін. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2022. С. 12–14.
3. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 року. *Верховна Рада України: Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_199](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199).
4. Дрозд О. Ю. Актуальні проблеми нормативно-правового визначення статусу військовополонених. *Актуальні проблеми нормативно-правового визначення статусу військовополонених*: Мат. міжвідом. наук.-практ. конф. (м. Київ, 10 лист. 2022 р.) / редкол.: С. С. Чернявський та ін. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2022. С. 59–63.
5. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими: Підписана в м. Женева 12 серпня 1949 року. *Офіційний вісник України*. 2010. № 62. Ст. 2179.
6. Конвенція про закони і звичаї сухопутної війни: Підписана в м. Гаага 29 липня 1899 року. *Верховна Рада України: Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_765](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_765).
7. Конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях: Підписана в м. Женева 12 серпня 1949 року. *Офіційний вісник України*. 2010. № 62. Ст. 2180.
8. Конвенція про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, зі складу збройних сил на морі: Підписана в м. Женева 12 серпня 1949 року. *Офіційний вісник України*. 2010. № 62. Ст. 2181.
9. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19 листопада 1992 року № 2801-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 4. Ст. 19.
10. Про затвердження Інструкції про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України: Наказ Міністерства оборони України від 23 березня 2017 року № 164. *Офіційний вісник України*. 2017. № 61. Ст. 1886.
11. Про затвердження Порядку забезпечення речовим майном військовополонених, які тримаються в таборах для тримання військовополонених, дільницях для тримання військовополонених: Наказ

Міністерства юстиції України від 30 квітня 2022 року № 1709/5. *Офіційний вісник України*. 2022. № 35. Ст. 1937.

12. Про затвердження Порядку здійснення заходів щодо поводження з військовополоненими в особливий період: Постанова Кабінету Міністрів України від 17 червня 2022 року № 721. *Офіційний вісник України*. 2022. № 53. Ст. 3074.

13. Про затвердження Порядку тримання військовополонених: Постанова Кабінету Міністрів України від 5 квітня 2022 року № 413. *Офіційний вісник України*. 2022. № 31. Ст. 1649.

14. Про Збройні Сили України: Закон України від 6 грудня 1991 року № 1934-XII (в редакції Закону України від 5 жовтня 2000 року № 2019-III). *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 48. Ст. 410.

15. Про оборону України: Закон України від 6 грудня 1991 року № 1932-XII (в редакції Закону України від 5 жовтня 2000 року № 2020-III). *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 49. Ст. 420.

16. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII. *Офіційний вісник України*. 2015. № 46. Ст. 1449.

**Євтушок Александра Олександрівна,**  
здобувачка другого (магістерського) рівня  
вищої освіти за спеціальністю (081) Право  
навчально-наукового інституту № 1  
Національної академії внутрішніх справ  
**Науковий керівник:**  
Пендюра Максим Миколайович,  
завідувач кафедри теорії держави та права  
Національної академії внутрішніх справ,  
кандидат юридичних наук, доцент

## **ВПЛИВ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ НА МІЖНАРОДНУ АКАДЕМІЧНУ МОБІЛЬНІСТЬ В УМОВАХ ВІЙНИ**

23 червня 2022 року після надання Україні Європейською Радою статусу кандидата в члени ЄС європейський вектор руху України став одним із пріоритетних аспектів на тлі повномасштабної російської військової агресії. Такий крок було здійснено як знак солідарності Європейського Союзу з Україною, її підтримку та необхідність посилення впровадження актуальних реформ відповідно до реалій сьогодення. Як наслідок формуються кардинально нові завдання з метою їх успішного виконання, зокрема, у сфері освіти. У зв'язку зі стрімкими змінами у технологічній та цифровій сферах вимоги до рівня вищої освіти постійно зростають. Проте, варто підкреслити, що система освіти України потребує швидкої інтеграції в Європейський освітній простір саме на основі імплементації європейських стандартів, підвищення якості освітнього процесу,